

ŞİDDET VE SALDIRGAN DAVRANIŞTA ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ ROLÜ

Şeyma Nur YILMAZ*

Meryem KARAAZİZ**

ÖZ

Şiddet ve saldırganlık kavramları, yoğunluğunun ve rastlanma oranının artması ile toplumda giderek önem kazanmaktadır. Şiddet ve saldırganlığın temelinde birçok olgunun varlığı söz konusu olmasına karşın, çocukluk çağı travmalarının rolü azımsanamayacak kadar fazladır. Çocukluk çağı travmaları, uzun yıllardır var olan bir durum olmasına rağmen bireyler tarafından yeterli düzeyde bilinemediğinden toplum üzerindeki yoğun etkisini devam ettirmektedir. İstismarın ve ihmalin tüm çeşitlerini içinde barındıran bir olgu olması sebebiyle de çocukluk çağı travmalarının şiddet ve saldırgan davranıştaki önemi büyüktür.

Yapılan araştırmalar, aile yapısı, ailenin çocuğa yönelik tutumu, ailenin ekonomik düzey ve eğitim düzeyi gibi özelliklerin istismar ve ihmal olgularını başlatıcı faktör olabileceğini ifade etmektedir. Bu açıdan istismar ve ihmalin fiziksel, ruhsal ve bilişsel sağlığa etkileri birçok çalışmacı için merak konusu olmuştur. Bu derleme çalışmasında, şiddet ve saldırgan davranışların varlığında çocukluk çağı travmalarına dikkat çekmek ve boyutlarını ortaya koyarak bireylerin yaşadıkları şiddet ve saldırganlık tutumlarına yönelik öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, saldırganlık, çocuk, travma, istismar.

*Sorumlu Yazar, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi,

E-mail: seymanuryilmaz8@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-1307-4127

**Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi,

E-mail: meryem.karaaziz@neu.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-0085-612.

Geliş tarihi: 18.12.2022, Kabul tarihi: 12.03.2023

THE ROLE OF CHILDHOOD TRAUMA IN VIOLENCE AND AGGRESSIVE BEHAVIOR

ABSTRACT

The concepts of violence and aggression are gaining more and more importance in society with the increase in their intensity and incidence. Despite the existence of many facts on the basis of violence and aggression, the role of childhood traumas is too great to be underestimated. Although childhood traumas are a condition that has existed for many years, they continue to have an intense impact on society because they are not known enough by individuals. Since it is a phenomenon that includes all kinds of abuse and neglect, childhood traumas have a great importance in violence and aggressive behavior.

Studies show that features such as family structure, family's attitude towards the child, family's economic level and education level may be the initiating factors of abuse and neglect. In this respect, the effects of abuse and neglect on physical, mental and cognitive health have been a matter of curiosity for many researchers. In this review, it is aimed to draw attention to childhood traumas in the presence of violence and aggressive behaviors and to develop suggestions for violence and aggression attitudes experienced by individuals by revealing their dimensions.

Keywords: Violence, aggression, child, trauma, abuse.

1. GİRİŞ

Saldırganlık ve şiddet terimleri insanlığın var oluşu ile başlayan ve günümüzde de varlığına çok sık rastlanan büyük toplumsal problemlerdendir. Birleşmiş Milletler tarafından 2017 yılında, 1 yıl içinde dünyada 87.000 kadının öldürüldüğü ve bu ölümlerin %58'inin, ölen kişilerin kendi ailelerinde bulunan kişilerin eliyle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. 2018 yılında İngiltere'de yapılan bir araştırmada, İngiltere'de görülen şiddet olgusunun 2017 yılına oranla %19 arttığı ifade edilmiştir (1).

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2016), Türkiye'de yaşayan ebeveynlerin %53.3'ünün çocuklarına karşı şiddet ve saldırganlık tutumları sergilediğini bildirmiştir (2). Ülkemizde 2010 senesinde gerçekleştirilen Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması'nda, 7-18 yaşlarındaki çocukların son 1 yılda fiziksel şiddet görme düzeylerinin %45 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (3).

Gümüş ve ark. (2020), bir yılda yaklaşık her üç kadından birinin saldırganlık ve şiddet tutumları sebebiyle mağdur olduğunu bildirmiştir (4). Sivas ilinde yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerden %51'inin ebeveynleri tartışmaktadır ve %43.4'ü bakım verenleri tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Bu bulgularda da görüldüğü üzere, Türkiye'de ve dünyada şiddet ve saldırganlık eylemleri son derece sık rastlanan ve giderek artış gösteren bir problem halini almaktadır (5).

Gerçekleştirilen birçok çalışmada, saldırganlık davranışı ve psikiyatrik soruna sahip birçok bireyin sahip oldukları semptomların erken çocukluk döneminde yaşamış oldukları ihmal ve istismar eylemleri ile bağlantılı olan çocukluk çağı travmalarından kaynaklanmış olabileceği öne sürülmektedir (6).

Kişilerin psikolojik yapılarına etkisi büyük olan çocukluk çağı travmaları, kişilerin ruhsal ve sosyal yönden olgunlaşmalarına yönelik büyük bir engel niteliği taşımakta ve kişiler üzerinde kısa süreli olabileceği gibi uzun süreli olarak da tesiri olan yaşamsal durumlar olarak nitelendirilmektedir. Travma kavramı tüm bireyler üzerinde etkiye sahip olsa da, çocukların travmatik strese rastlama olasılığının daha yüksek olduğu saptanmıştır. ABD'de gerçekleştirilen National Incidence Study-4'dan elde edilen verilerde, 2005-2006 seneleri arasında 58 çocuktan birinde istismar ve ihmal kavramlarının varlığına rastlanmıştır (7).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2002) ifadesine göre, çocukluk döneminde istismar ve travmaya maruz kalan bireylerin psikolojik ve bedensel açıdan çocukluk döneminin bir yansıması olarak çeşitli etkilere sahip oldukları vurgulanmıştır (8).

Travma, bireylerin hayatlarında ciddi problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşanan travmatik durumun üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra, özellikle de travmayla ilgisi olmayan zamanlarda bireyler kontrol kaybı ile karşı karşıya gelebilmektedirler. Çocuklukta yaşanan istismar ve ihmal gibi travmatik durumların davranış bozukluklarına yol açarak ısırma, saldırganca eylemler, zalimleşme, zarar verme arzusu, intihar arzusu, madde bağımlılığı, öfke patlamaları gibi yine yetişkinlikte de görülebilecek çeşitli semptomlar açığa çıkardığı öne sürülmektedir (9).

Çocukluk dönemlerinde psikolojik, bedensel ve cinsel istismar veya duygusal ve bedensel ihmal yaşamış bireylerin, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde çeşitli psikopatolojik sorunlarla karşılaşma ihtimallerinin çok yüksek olduğu öne sürülmektedir. Bireylerin geçmiş yaşamına yönelik yapılan çeşitli araştırmalar, çocukluk döneminde cinsel ve bedensel istismara maruz kalmış bireylerin %35-57'sinin ilerleyen yaşamında birçok psikopatolojik bozukluklara bağlı olarak semptomlar gösterdiğini vurgulamaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan kötü muameleler görme, ihmal ve istismarın depresyon, psikotik bozukluklar ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ile bağlantılı olduğu birçok çalışmanın bulgularında yer almaktadır (10).

Şiddet ve saldırganlığın toplumda yaygın olarak görülen bir durum olduğu düşünüldüğünde bu derleme çalışmasında, şiddet ve saldırgan davranışların varlığında çocukluk çağı travmalarına dikkat çekmek ve boyutlarını ortaya koyarak bireylerin yaşadıkları şiddet ve saldırganlık tutumlarına yönelik öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmanın, çocukluk çağı travmalarının psikolojik etkilerinin çözüme kavuşturulmasına olanak sağlaması ve çocukluk çağı travmalarına sahip bireylerin bireysel ve toplumsal farkındalık kazanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2. ŞİDDET VE SALDIRGANLIK KAVRAMI TANIMI VE TÜRLERİ

Şiddet; her bireyin doğrudan ya da dolaylı olarak karşısına çıkan, birçok bireyin yaralanma ya da ölümüyle sonuçlanan ve zaman ilerledikçe varlığına rastlanma olasılığı yükselen büyük bir sosyal sorundur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002), şiddet kavramını kasıtlı olarak, sözel ya da eylemsel yönden kişinin şahsına, diğer kişi ya da gruplara yönelik birçok çeşitli olumsuz gelişme ve neticeye neden olan ruhsal ve bedensel bir etken olarak ifade etmektedir (11).

Şiddet sonucunda her sene 1,6 milyon bireyin şiddet sebebiyle yaşamının sonlandığı istatistiksel olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir seviyesi gibi çeşitli etkenlerden ötürü şiddet mağduru olduğu ve şiddet görülme sıklığının özellikle kadın ve çocuklarda yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra şiddet, öncelikle psikolojik yönden bireyleri negatif olarak etkilemesiyle birlikte toplumsal, ekonomik ve bedensel yönden de çeşitli negatif sonuçların doğmasına olanak sağlamaktadır (12).

Genellikle şiddet, içgüdüsel ve bu sebepten sosyalleşme aşamasında fazla değişime uğramayan veya yalnızca dış faktörlerden doğan bir eylem olarak bilinmektedir. Gerbner'e göre şiddet; meşru ve gerekli olan bir çeşit kültürel bildirimdir ve bulunduğumuz evren, şiddete ev sahipliği yapmaktadır. Şiddetin sosyal süreçlere zarar vermesi nedeniyle, yasaların ve ilkelerin varlığının sebebi ve sonuçları şiddeti en aza indirgeyerek onu denetim altında tutmaktır. Mağaralardaki av figürleriyle insanlığın var oluşundan başlayarak somutluk kazanmış olan şiddet, günümüze kadar gelmiş ve insanın ana güdülerinden birini meydana getiren bir unsur olması sebebiyle sabitleşmiştir (13).

Saldırganlık ise karşıdaki bireye yönelik dostça olmayan, zarar verici hedefler barındıran eylemler bütünüdür. Saldırganlık, bir birey veya nesneye odaklanmış olup, sözel veya bedensel şekilde; kin, nefret, hasımlık gibi çeşitli duyguların eylemsel sonuçları şeklinde ifade edilmektedir. Saldırganlık kavramı için birçok tanımlama ifadesi vardır. En yaygın olan, davranışçı kuramların ortaya attığı tanımlama ifadesidir. Bu ifadeye göre, herhangi bir eylem bir bireye yönelik hasar verici sonuçlara neden oluyorsa buna saldırgan davranış denebilir. Duygusal tanımlarda ise, saldırganlık öfkenin sonucudur (14).

Saldırganlığın birçok çeşidi bulunmaktadır. Fiziksel saldırganlık; belirli bir kişiyi dövme, zarar verme gibi bedene yönelik eylemleri kapsamaktadır.

Sözel saldırganlık; bir kişiye yönelik hakaret ve aşağılayıcı sözel bildirimler aracılığıyla gerçekleştirilen eylemleri içermektedir. Kişilere ses yükseltmek, hakkında kötü ifadelerde bulunmak, farklı takma isimler yakıştırmak gibi eylemler de sözel saldırganlık kategorisinde yer almaktadır. Dolaylı saldırganlık; bir kişiye yönelik sosyal manipülasyonlar ile dolaylı şekilde yıpratmayı açıklamaktadır. İftira, yalan, kişinin arzusu dışında ona ait fotoğrafları paylaşma gibi eylemlerdir. Reaktif saldırganlık; provokasyon ya da set çekme sonucunda ortaya çıkan yıpratıcı eylemlerdir. Proaktif saldırganlık ise; dışsal kazanımlarla denetlenen ve belirli kişilere yönelik yıpratıcı eylemleri açıklamaktadır (15).

3. ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI

3.1. İstismar ve İhmal

Çocuğun psikolojik, fiziksel ve duygusal yönlerden sıkıntı yaşadığı ve ona özgü hakların görmezden gelindiği durumlar Türkçe'de çocuk istismarı şeklinde ifade edilmektedir. Çocuk istismarı, çocukluk çağında bulunan bireylere yönelik olarak gerçekleştirilen ve fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan ilerlemeyi aksatan çeşitli davranışları ifade etmektedir. İstismar terimi kendi içerisinde fiziksel, duygusal ve cinsel şeklinde, ihmal ile birlikte dört başlık altında kategorize edilmektedir (16).

Fiziksel istismar; ayırt edilmesi en kolay istismar çeşidi olup, çocuğun fiziksel ve duygusal yönden hasara uğraması veya sıkıntı yaşamasıdır. Herhangi bir çocuğa yönelik olarak gerçekleştirilen şiddet ve saldırgan davranış veya çocuğun var olan şiddet ve saldırgan davranışa yönelik şahitliği de fiziksel istismar olarak adlandırılmaktadır. Fiziksel istismar sonucu çeşitli fiziksel engel ve hasarlarla karşılaşan hatta ölen çocuk oranı oldukça fazladır (17).

Cinsel istismar; on sekiz yaş altında bulunan cinsel olgunluğa erişmemiş bireylerin, yetişkin bir birey veya kendisinden daha büyük bir çocuk tarafından ısrar, zor kullanma ya da kandırma yoluyla cinsel anlamda kullanılmasıdır. Cinsel uzuvlarını gösterme veya cinsel uzuvlarına dokunma gibi temas ya da penetrasyon davranışlarla birlikte cinsel diyalog kurma, gizlice gözetleme, cinsel içerikli videolar izlettirme, teşhir etme gibi temas gerektirmeyen tutumlar da cinsel istismar şeklinde ifade edilmektedir (18).

Bunun yanı sıra, çocuklar üzerinde gerçekleştirilen fuhuş gibi eylemler cinsel yararlanma ve cinsel istismar olarak nitelendirilirken, çocukla kan bağı bulunan ve yasal hükümler gereği evlenmeleri mümkün olmayan kan bağına sahip kişilerin gerçekleştirdiği cinsel istismar da ensest terimi ile açıklanmaktadır (19).

Duygusal istismar; çocuğun erişkin bireyler tarafından kendi becerilerinden fazlasına yönelik talep ve arzu içerisinde bırakılması ve şiddet ve saldırganca tutumlara maruz kalmasıdır. Duygusal istismar, yalnız olarak ortaya çıktığı gibi fiziksel ve cinsel istismarla birlikte de ortaya çıkabilirken, fiziksel ve cinsel istismarın sonlanması sonucunda da sürdürülebilmektedir. Bu açıdan duygusal istismar, açıklanması diğer istismar çeşitlerinden daha zor fakat varlığı daha yaygın olarak görülen bir istismar çeşididir (20).

Çocuğu eleştirme, aşağılama, korkutma veya cezalandırma yoluyla çocuğun benlik değerini ve bireysel yeterliğini sarsma veya görünür şekilde çocuğu yıpratma davranışları duygusal istismar başlığı altında değerlendirilmektedir. Tüm istismar tecrübeleri çocuklarda duygusal anlamda da sorunlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır (21).

Çocuk ihmali; çoğunlukla çocuğu yetiştiren ebeveynlerin veya çocukla ilgili kurumların çocuğa yönelik gereksinimleri yeterince karşılamaması olarak ifade edilmektedir. İhmal, çocuklara yönelik en çok gözden kaçan kötü davranışlardandır. Yaşanılan ihmal durumları, çocukların bireysel haklarından mahrum kalmalarına neden olarak onların ruhsal ve fiziksel olarak gelişimlerini yavaşlatmaktadır (22).

Bu açıdan çocuğun gerekli gıdalara erişiminin olmaması, sağlığına yönelik gereksinimlerine ulaşamaması, ebeveynleri tarafından yalnız ve ilgiden mahrum bırakılması gibi çeşitli eylemler ihmal şeklinde bildirilmektedir. Çocuğa yönelik fiziksel ihmal; çocuğun olgunlaşması için gereksinim duyduğu gıda ve barınmadan yoksun bırakılmasıdır. Tıbbi ihmal; çocuğun gereksinim duyduğu sağlık imkanlarına ulaşamamasıdır. Eğitim ihmali; çocuğun eğitim gereksinimine ulaşamamasıdır. Duygusal ihmal; çocuğun duygusal gereksinimlerini elde edememesi, ihtiyacı olduğunda ruhsal yardım imkanı sağlanmaması olarak ifade edilmektedir (23).

3.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tarihçesi

Çocuk istismarı ve ihmali insanlığın başlangıcından itibaren süregelen bir sorundur. M.Ö. 18. Yüzyıl Babil ülkesinde, bakım verenlere yönelik saygısızlıkta bulunan çocuklara bakım verenleri tarafından parmak, göz ya da dilini kesmek gibi ciddi cezalandırmalar gerçekleştirildiği bilinmektedir. Arkaik Yunan ve Roma medeniyetlerinde ise babaların, aileleri hakkında sonsuz bir hükmü bulunmaktadır. Baba dilerse çocuğunu bırakma, başkasına satma, sakatlama veya öldürebilme hakkına sahiptir. Babanın çocuk üzerindeki yetkilerinin çocuk evlenmesine karşın sürdüğü bilinmektedir (24).

Orta çağ döneminde ise çocukluk, ilkçağa oranla daha kötüdür ve çocuklar mal veya köleyle eş değer tutulmaktadırlar. DeMause (1985), geçmişe döndükçe çocuklara yönelik hizmet ve yaşam kalitesinin gerilediğini; çocuk şiddeti, terk, işkence ve cinsel istismar olgularına daha sık rastlandığını vurgulamaktadır. M.S. 16. Yüzyıla gelindiğindeyse sanayi devrimi ile sosyal devlet anlayışı benimsenmeye başlanmış ve okullaşma artmıştır (25).

Yaşanan gelişmeler, çocukluğun öneminin kabullenilmesine ve istismar ve ihmal kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böylece 1700 senesinde bir avukatın, çocuklara yönelik hasar verici davranış ve saldırılarda bulunarak hapis cezası almış bireylerden birkaçını araştırmak istemesi ile çocuk istismarı terimi ilk kez ortaya çıkmıştır. 1860'da ise Ambres Tardieu, şiddet ve saldırganlık eylemleri sonucunda ölen 32 çocuk üzerinde gerçekleştirdiği otopsi sonucunda cinsel ve fiziksel istismar terimlerini öne sürmüştü ve böylece çocuk istismarını ifade eden ilk tıbbi açıklamayı yapmıştır (26).

1946'da röntgen uzmanı Caffey, düştüğü iddia edilen çocukların röntgenlerinde düşmeyle izah edilemeyecek kırıklara rastlamış ve Caffey Sendromu adını verdiği tanımla çocuk istismarına dikkat çekmiştir. Kempe ise 1961'de Hırpalanmış Çocuk Sendromu ifadesiyle çocuk istismar ve ihmeline vurgu yapmıştır. 1970 yılına gelinmesi ile birlikte, cinsel istismarın önemi kavranmış, 1974'de ise Amerika'da "Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme ve Tedavi Kanunu" yürürlüğe girerek çocuk haklarının korunması yasal bir zemine oturtulmuştur (27).

3.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Epidemiyolojik Özellikleri

Ülkemizde ve dünyada çocuk istismar ve ihmaline yönelik kavramların tıbbi ve sosyal yönden değeri giderek artmaktadır. Kavramlara yönelik gerekli farkındalığın kazanılmaması, teşhis ve tahlil aşamasındaki zorluklar, yalanlama ve saklama gibi eylemler problemin niteliğini giderek büyütmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002), şiddet ve saldırgan eylemleri toplumsal bir tıbbi problem olarak değerlendirmektedir (28).

Cinsel istismar, tüm dünyada yaygın bir olgu olmasına rağmen saklanması sebebiyle en fazla %5-10'u açığa çıkmaktadır. Çocuğa yönelik bu eylemlerin %90'ı çocuğun bildiği kişi ya da kişiler tarafından yapılmaktadır. Çalışmalar, cinsel tacizin 3-5 yaş ortalamasına sahip çocuklar üzerinde görülme sıklığının yüksek olduğunu bildirmektedir. İngiltere'de, bir haftada istismar ve ihmal nedeniyle 4 çocuk ölmektedir. Avrupa ve Asya'da gerçekleştirilen bir araştırmada, 9-17 yaşlarındaki 10 çocuktan 6'sının hatalı davranışları sonucunda ebeveynleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı bulgularına ulaşılmıştır (29).

İhmal, en yoğun rastlanan istismar çeşididir. Fiziksel istismardan iki kat, cinsel istismardan ise beş kat daha sıklıkla karşılaşılmasına karşın ihmale yönelik araştırmalar istismara oranla kısıtlı kalmaktadır. Kanada'da gerçekleştirilen bir araştırmada, %19 oranında fiziksel ihmale rastlanmıştır. Ankara'da bulunan 5-6 yaşlarında çocuklara sahip 513 ebeveyn ile yapılan araştırmada, ebeveynlerin yetersiz gelir seviyesi ile ihmale yönelik algı ve eylemleri arasında doğru orantı olduğu saptanmıştır (30).

Duygusal istismar ve duygusal ihmal ise çabuk teşhisi konulabilen kavramlar olmaması sebebiyle, sıklığı diğer istismar ve ihmal çeşitlerine göre daha az netlik kazanmıştır. Duygusal istismar ve ihmal üzerine gerçekleştirilen araştırmalar, 6-8 yaş aralığındaki çocuklarda daha sık görüldüğünü ifade etmektedir. Ülkemizde duygusal istismarın diğer istismarlara oranla daha yaygın görüldüğü ve fiziksel istismara uğrayan çocukların %90'ında duygusal istismara da rastlandığı bildirilmektedir (31).

3.4. Risk Etkenleri

Çocukların istismar ve ihmale uğrama olasılığını yükselten pek çok risk etkeni bulunmaktadır. Dünya sağlık örgütü (WHO), çocuklara uygulanan risk etkenlerini kişisel, ailesel ve toplumsal şeklinde üç başlık altında kategorize etmiştir. Kişisel risk etkenleri; bireyin yapısı, kendi nitelikleri ve kabiliyetleridir. Ailesel risk etkenleri; ailenin kendi arasında iletişimi gibi unsurlardır. Toplumsal risk etkenleri ise; ait olunan toplumun yapısı, hayat standartları gibi unsurlardır (32).

Kişisel etkenler; anne-baba olma konusundaki yetersizlik, bağlanma ve sosyal bağlantılar hakkında bilgi sahibi olmama, madde bağımlılıkları, öfke problemi, empati yoksunluğu, çocukta zeka geriliği şeklinde ifade edilebilir. Bu şekilde ebeveyn olan çocuklar, kendi çocuklarında güven, koruma ve sevgi arayışına girmektedirler. Toplumsal risk etkenleri; çocuğun cinsiyeti gibi faktörler sebebiyle gördüğü ilginin azalması, yaşadığı eşitsizlikler ve tartışmalar, savaşlar, saldırganlık ve şiddeti öne çıkartan kültür, medya, toplumdan soyutlanma, anne ya da babanın madde kullanımınıdır (33).

Ailesel etkenler; bakım verenlerin dürtü kontrolünde sorun yaşaması, ailede fiziksel ve ruhsal sorunlar, aile üyelerinin sayısının fazlalığı, madde kullanımı, ebeveynlerde istismar ve ihmal geçmişi, düşük gelir, problemlerli boşanma, tek ebeveyn olması olarak gösterilebilir. İstismar ve ihmalin görüldüğü evlerde büyüyen çocukların yetişkinlikte kendi çocuklarında da istismar ve ihmali sürdürmeleri söz konusu olabilmektedir (34).

3.5. Travmaların Çocuğun Psikososyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri

Çocuklarda meydana gelen çeşitli psikolojik bozuklukların oranı; yaşanan cinsel istismarın niteliklerine, şiddet ve saldırganlık gibi davranışların kullanımı ve oranına, istismar sırasında çocuğa aktarılan bildirimler ve bu bildirimlerin çocuk için önemine, mağdur çocuğun yaşına, yaşadığı istismarın süresi ve tekrarlanma oranına bağlı şekilde değişiklik gösterebilmektedir (35).

İstismarı yaşama oranı yükseldikçe, tehlikeli eylemlerin oranının da arttığı gözlemlenmiştir. Çeşitli çalışmalar, çocukken istismar yaşayan bireylerin ergenlik döneminde diğer bireylere oranla daha fazla bıçak gibi kesici alet

kullandıklarını ve saldırganca davranışlarda bulduklarını, küçük yaşta cinsellik yaşadıklarını ve erişkinlik dönemlerinde tek bireyle yetinmeyerek birçok bireyle cinsellik yaşadıklarını öne sürmektedir. Bulgular istismar mağduru çocukların erişkinliklerinde de dürtüsellik ve duygulanımda problemler yaşayacaklarını ve özdenetim sıkıntıları sebebiyle tehlikeli eylemlerde bulunacaklarını bildirmektedir (36).

Çocukluk döneminde istismara maruz kalan çocuklarda fiziksel belirtilerle birlikte güven duygusunun kaybı gözlemlenmektedir. Bunun sonucunda sevgi bağı kuramayan, kişilik bozuklukları gibi çeşitli ruhsal bozukluklara sahip bireyler ortaya çıkabilmektedir (37).

Covington ve Kohen (1984), çocukluk döneminde istismar ve ihmal durumu yaşayan kadın bireylerin erişkinlikte madde kötüye kullanımına başvurduğunu ifade etmişlerdir. Önemsenmeyen ve ilgisiz bırakılan çocuk, erişkin bir birey olup kendi ailesini oluşturduğunda eşi ve çocukları ile arasında meydana gelebilecek herhangi bir sıkıntı ya da stresli durumu şiddet ve saldırganlık tutumlarıyla yanıtlayacaktır. Ayrıca fiziksel istismar sonucu çocukta yoğun stres, dokunmadan kaçınma, endişe, saldırganlık ve suç, anksiyete gibi çeşitli ruhsal ve fiziksel unsurlar meydana gelmektedir (38).

Öfke problemleri sebebiyle cam yumruklayan, nesnelere ve kendisine hasar veren bireylerin genellikle çocukluk ve ergenliğe ait çeşitli travmatik durumlara sahip oldukları görülmektedir. Bu bireyler, toplumsal ya da bireyler arası bağlantılarda bir problem yaşadıklarında yetersizlik hissine kapılmaktadırlar. Bu yetersizlik hissiyle birlikte, kendilerine ve diğer bireylere odaklı saldırganlık tutumları sergilemektedirler (39).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddet ve saldırganlık tutumları, bireysel ve toplumsal yönden en büyük sorunlardan biridir. İnsanlığın varlığı kadar eski bir olgu olmalarına karşın, birey ve toplum için önemleri yakın zamanda kavranmıştır. Toplumsal süreçte meydana gelen şiddet ve saldırganlık tutumlarının incelenmesi ile birlikte travma kavramının varlığına rastlanmış ve toplumu meydana getirenler bireylerdir düşüncesinden hareketle bireye inilerek, travma kavramı da şiddet ve saldırganlık gibi birçok disiplin tarafından önemsenmeye başlamıştır (40).

Agresyon hayatın devamı için gereklilik duyulan bir dürtü niteliğinde değerlendirilirken, toplumda yer alan ebeveynlerin çocuk büyütme yöntemleri, istismar ve ihmal kavramları neticesinde ortaya çıkan tutumlar toplum dinamiklerini bozan olgular şeklinde ifade edilmiştir. Çocukluk çağına yönelik travmalar, maruz kalan çocuklar için kısa ve uzun vadeli birçok fiziksel, ruhsal ve bilişsel sorunu da beraberinde getirmektedir (41).

Çocukluk döneminde ihmal ve istismara bağlı olarak çocukluk çağı travması yaşamış bireylerde çeşitli duygusal, eylemsel, gelişimsel ve sosyal sorunlar meydana gelmektedir. İstismar ve ihmal, bireylerde uzun vadede ruhsal bozukluklara sebep olmaktadır. Duygusal istismar ve ihmal mağduru çocuklarda özgüven eksikliği, toplumsal durumlarda sıkıntı yaşama, intihar eylemleri ve kişilik bozuklukları gibi çeşitli ruhsal sorunlar ortaya çıkmaktadır (31, 42).

Çocukluk çağı travmaları sonucunda kişilik bozuklukları, saplantılar, intihar eğilimi ve çeşitli bağımlılıkların ortaya çıkabileceğini öne sürmektedir. İstismara bağlı travmalarda, kısa vadede meydana gelen en kritik problem kaygı bozukluklarıdır. Travma sonrası belirtiler, kız çocuklarında kendine hasar verme tutumları şeklinde ortaya çıkarken, erkek çocuklarında ise şiddet ve saldırganca tutumlar olarak ortaya çıkmaktadır (43).

Saldırganlık ve şiddet tutumlarını açıklayabilmek için öncelikle bireylerin sahip oldukları arzu ve gereksinimlerinin tespit edilmesi, ardından da çocukluk dönemlerinde var olan yaşamlarına odaklanılması gerekmektedir (44). Aile ile ilgili faktörlerin travma sonrası ruhsal bozuklukların ortaya çıkışını tetiklemesi sebebiyle, travma öncesi ve sonrası aile yapısının gözlemlenmesi oldukça önemlidir (45).

Şiddet ve saldırganlığı önlemek için ülkemizde ve dünyada birçok yöntem kullanılsa da, çocukluk çağı travmalarına yönelik olarak kullanılan yöntemlerin sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğitim ve sağlık kurumlarında yalnızca çocuklar için olmamakla birlikte, yetişkin bireyleri de ele alan çeşitli psikolojik eğitim ve benlik saygısını arttırmaya yönelik desteklerin sağlanması gerekmektedir (46).

Oyun terapisi yaygınlaştırılmalı ve çocuklar için istismar ve ihmali tanıtmaya yönelik materyal kullanımı arttırılmalıdır. Literatürde konuyla ilgili çeşitli çalışmalar bulunsa da, bireylerin saklama ve inkar gibi eylemlerinden

ötürü kesin sonuçlar veren, yüksek örneklem sayısına sahip çalışmaların varlığı kısıtlıdır. Bu nedenle gelecek çalışmaların uygulanabilirliğe odaklı olması ve konuyu daha kapsamlı şekilde ele alması önem taşımaktadır (47).

KAYNAKÇA

1. Karşlı N. Üniversite öğrencilerinde saldırganlık ve dindarlık ilişkisi. TİD 2020; 7(1): 306-338.
2. Akbulut ÖF, Günaydın H. Çocuğa Yönelik Şiddetin Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında İncelenmesi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2020; 1(1):29-40.
3. Geçkil E. Çocuklarda Fiziksel İstismar ve Hemşirelik Yaklaşımı. GÜSB 2017; 6(1): 129-139.
4. Baysan Arabacı L, Uygun T. Şiddet uygulayan ve şiddet uygulanan bireylerin özellikleri. Hemşirelik Bilimi Dergisi 2022; 5(1): 38-46.
5. Çoban D, Kaplan M. Aile İçi Şiddette Medyanın Rolü. OKAD 2022; 2(1): 127-146.
6. Örsel S, Karadağ H, Karaoğlan Kahiloğulları A, Akgün Aktaş E. Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2011; 12: 130-136.
7. Güneri Yöyen E. Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. IJSSER 2016; 3(1): 267-282.
8. Güloğlu B, Kararımak Ö, Emiral E. Çocukluk çağı travmalarının tinsellik ve affetme üzerindeki rolü. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2016; 17(4): 309-316.
9. Şahin Demirkapı E. Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2013.
10. Alpay EH, Aydın A, Bellur Z. Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. Klinik Psikiyatri Dergisi 2017; 20: 218-226.
11. Akcan G. Flört şiddeti: psikopatolojik bir değerlendirme. BUEFD 2020; 5(2): 72-87.
12. Canbay A, Nacakçı Z. Toplumda Şiddete Karşı Müziksel Tavrı. IntJSCS 2015; 3: 278-286.
13. Çevikalp A. Günümüzde şiddetin medya aracılığıyla pazarlanması ve ürünlerin sanatsal şiddete dönüşerek estetikleşmesi. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi 2020; 2(1): 93-112.
14. Eroğlu M. Eğitim fakültesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. JENA 2020; 3(2): 135-143.
15. Tayınmak İ. Önyargılı tutumlar ve saldırganlık. IJOSSAR 2020; 4(1): 71-87.
16. Armağan E. Çocuk ihmali ve istismarı: psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu. Yeni Sempozyum dergisi 2007; 45(4): 170-173.

17. Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ ihmali davranışı ve bunu etkileyen faktörler. CMJ 2002; 24(3): 128-134.
18. Koç F, Paslı F. Çocuğa yönelik istismar ve ihmali olaylarının haberdeki temsiline çocuk hakları bağlamında incelenmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet 2021; 32(1): 97-121. DOI: 10.33417/tsh.79337
19. İmren SG, Ayaz A, Yusufoglu C, Rodoplu Arman A. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile ilişkili risk etmenleri. Marmara Med J 2013; 26(1): 11-16.
20. Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk istismarı ve ihmali. Dicle Med J 2007; 34(1): 70-74.
21. Bağçeli Kahraman P, Doğan B, Şimşek M. Oul öncesi öğretmenlerinin çocuk ihmali ve istismarı ile çocuk haklarına yönelik görüşleri. Turkish Studies-Educational Sciences 2020; 15(2), 692-715.
22. Özgentürk İ. Çocuk İstismarı ve İhmali. Journal of Human Sciences 2014; 11(2): 265-278.
23. Yüksel H, Yüksel M. Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği. ÇAKÜ SBED 2014; 5(2): 1-24.
24. Durmaz N. Çocuk istismarı ve ihmalinin tarihçesi. Türkiye Klinikleri 2021; 1: 1-6.
25. Atatanır H. Çocukluk Olgusunun ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi. JSWR 2022; 2(2): 205-219.
26. Acehan S, Bilen A, Ay MO, Gülen M, Akkan Avcı A, İçme F. Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi 2013; 22(4): 591-614.
27. Pelendecioglu B, Bulut S. Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. BAIBÜEFD 2009; 9(1): 49-62.
28. Us NC, Erdem R. Şiddet ve Sağlık. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2018; 2(1): 16-30.
29. Turhan E, Sangün Ö, İnandı T. Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. STED 2006; 15(9): 153-157.
30. Özakar Akça SÖ, Söngüt S. Çocuk istismarı ve pediatri hemşiresinin rolü. Zeynep Kamil Tıp Bülteni 2019; 50(4): 241-250.
31. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. Acta Medica 2004; 35: 82-86.
32. Özcan A., Kaya ŞŞ, Özdil K, Öztürk GK, Sezer F, Niğdelioğlu D, Yaşar Z. Lise öğrencilerinde şiddet eğilimi ve etkileyen faktörler. JPHN 2020; 2(1): 2-13.
33. Helvacı Çelik FG, Hocaoglu Ç. Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. Sakarya Med 2018; 8(4): 695-711.
34. Yolcuoglu İG. Çocukların ihmali-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. Toplum ve Sosyal Hizmet 2010; 21(1): 73-83.
35. İbiloğlu AO, Atlı A, Oto R, Özkan M. Çocukluk çağı cinsel istismar ve enstest olgularına çok yönlü bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2018; 10(1): 84-98.

36. Erel Ö, Gölge ZB. Üniversite öğrencilerinde riskli davranışlar ile çocukluk çağı istismar, dürtüsellik ve riskli davranışlar arasındaki ilişki. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2015; 16: 189-197.
37. Altıparkmak S, Yıldırım G, Yardımcı F, Ergin D. Annelerden Alınan Bilgilerle Çocuk İstismarı ve Etkileyen Etkenler. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2013; 14(4): 354-361.
38. Covington S, Kohen J. Women, Alcohol and Sexuality. Advances in Alcohol and Substance Abuse 1984; 4(1): 41-56.
39. Özen Ş, Subaşı M, Yıldırım A, Baştürk M, Bez Y. Öfkelenme anında cama yumruk atarak kendini yaralayan hastalarda problem çözme becerileri ve çocukluk çağı travmaları. J CLIN EXP INVEST 2010; 1(1): 25-30.
40. Taplak AŞ, Polat S, Yüzer S. Çocuk Haklarında Unutulanlar ve Çözüm Önerileri. ERÜ Sağlık Bilimleri Üniversitesi Fakültesi Dergisi 2014; 2(1): 62-71.
41. Öztürk H, Yılmaz TI. Ebeler İçin Yenidoğan Sağlığı ve Hastalıkları. 2. Baskı, Elazığ: Anadolu Nobel Tıp Kitabevleri 2016.
42. Yolcu H, Tarhan S. Prof. Dr. İnyet Aydın'a Armağan. 1.Baskı, Pegem Akademik Yayıncılık 2021.
43. Yılmaz A. Çocuk istismarı ve ihmali: risk faktörleri ve çocukların psiko-sosyal gelişimi üzerindeki etkileri. Civilacademy 2009; 7(1): 63-79.
44. Türel Fİ, Öztürk E, Çalıcı C. Bireyden topluma travma ve şiddet: bireysel ve toplumsal şiddet olaylarına psikotarihsel bir yaklaşım. BUEFD 2018; 3(3): 3-10.
45. Ayraller Taner H, Çetin FH, Işık Y, İşeri E. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde psikopatoloji ve ilişkili risk etkenleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2015; 16(4): 294-300.
46. Karataş Z, Yavuzer Y, Gündoğdu R. Beliren Yetişkinlikte Saldırganlık: Kişisel ve Ailesel Risk Faktörleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2019; 15(1): 61-85.
47. Genç M, Tolun Ö. Okul öncesi dönemde sık görülen psikolojik ve gelişimsel bozukluklarda oyun terapisi uygulamaları. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2021; 13(2): 207-231.